

**РОЗШИРЕННЯ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНОГО ФОНДУ
КИЇВЩИНИ ЗА РАХУНОК ОПТИМАЛЬНО ЗБЕРЕЖЕНИХ
ТЕРИТОРІЙ У МЕЖАХ СТУГНЕНСЬКОГО ПРИРОДНОГО
КОРИДОРУ (КИЇВСЬКА ОБЛАСТЬ, УКРАЇНА)**

Б. Є. Якубенко, А. М. Чурілов

Національний університет біоресурсів і природокористування
України

E-mail: botaniki@bigmir.net

Нині проблеми охорони, відновлення та збалансованого природокористування у світі набули особливої ваги та надзвичайної актуальності. Екологічні проблеми не виключення і для Лісостепу, як найдавнішого центру землеробства в Україні. Вагоме місце у формуванні природного рослинного покриву Лісостепу є лучна рослинність, котра відіграє істотну стабілізуючу роль між природними й трансформованими екосистемами агроландшафтів [1, 45]. Однак, захист рослинного покриву від згубної дії прямого антропогенного впливу, практично не можливий без створення об'єктів та територій природно-заповідного фонду (ПЗФ) і проектування регіональної екологічної мережі, як елементу глобальної мережі природних територій.

У минулому лучно-степові угруповання були значно поширені у лісостеповій зоні, зокрема і на території Київському плато. Нині на Київському плато інсуляризовані залишки лучно-степових ділянок займають менш ніж 1% території, окрім того відомо щонайменше десять ділянок, які не збереглися донині [12, 3]. Серед причин їхнього зникнення розорювання територій, забудова, терасування степових схилів тощо.

Однією із таких територій є балка поблизу села Велика Салтанівка Васильківського району Київської області. За фізико-географічним районуванням ця територія розташована у басейні річки Стугни на північно-західній частині Київського Плато, природні межі якого на півночі співпадають з межею

Лісостепової зони. Урочище «Великосалтанівська балка» має протяжність із Заходу на Схід 4,5 км від села Велика Салтанівка Васильківського району Київської області до траси Е95 «Київ – Одеса», звідусіль оточена орними та покинутими сільськогосподарськими угіддями. За геоморфологічною структурою місцевість є залишковими пагорбами з відносними перевищеннями 60–70 метрів, абсолютні висоти сягають 200–220 метрів над рівнем моря, утворені еоловими та алювіальними відкладами постгляціального періоду. За рахунок низької придатності для розорювання внаслідок крутизни схилів територія урочища характеризується доброю збереженістю природної рослинності лучних степів та остепнених луків характерних для Придніпровської височини.

Флористичний склад урочища представлено 217 видами судинних рослин з 49 родин та 143 родів. У межах дослідженої балки виявлено місцезростання раритетного виду, занесеного до Червоної книги України – *Astragalus dasianthus* Pall. Місцезростання його приурочене до схилу південної експозиції, де вид розміщений дифузно, з проективним покриттям 30 % на площі понад 25 м².

Рослинність урочища сформована переважно клімаксовими угрупованнями лучно-степового (схил південної експозиції), водно-болотного (тальвег) та лучного типу (справжні й остепнені луки на схилі північної експозиції). Синфітоценофонд представлений 18 формаціями, серед яких *Elytrigietea intermedialis*, *Cariceta praecocis*, *Botriochloeta ischaemi*, *Koelerieta cristatae*, *Poeta angustifoliae*, *Brizeta mediae* тощо.

Особливу соцологічну цінність становлять угруповання формації *Botriochloeta ischaemi*, які в межах Васильківського району Київської області знаходяться на північній межі свого поширення. Вони приурочені до південно-західних схилів з добре розвинутими чорноземними ґрунтами. У межах дослідженої балки розвиваються на стрімкому схилі південної експозиції формують монодомінантні з окремими фрагментами бідомінантних злакових угруповань, де едифікаторна роль належить *Bothriochloa ischaetum* (L.) Keng. Загальне проективне покриття тут коливається від 60 до 80%. Найпоширенішими є

фітоценози асоціацій *Botriochloetum (ischaemi) purum*, другу позицію в структурі угруповань формації займає *Botriochloetum (ischaemi) festucosum (valesiacaе)*, а також територією урочища трапляються фітоценози асоціацій *Botriochloetum (ischaemi) calamagrostidoso(epigeioris)-festucosum (valesiacaе)*, *Botriochloetum (ischaemi) calamagrostidoso (epigeioris)-festucoso (valesiacaе)-lathyriosum (tuberosi)*, *Botriochloetum (ischaemi) festucoso (valesiacaе)-teucriosum (chamaedrys)*. Названі рослинні степові угруповання в сучасному рослинному покриві трапляються зрідка, вони є відголосками значно поширених, у минулому, степів дослідженим регіоном. Цінність цих угруповань полягає не тільки в збереженні ними ценотичної міри впливу на решту видів, але і як осередків збереження степових видів, які властиві для типових типчаково-бородачевих або типчаково-бородачевих різнотравних степів.

Отже, рослинний покрив урочища «Великосалтанівська балка» має значиму флористичну й фітоценотичну цінність, пропонується для заповідання шляхом створення ботанічного заказнику, як природного осередку лучної і степової рослинності та метою відновлення такого типу рослинності на перелогах, що межують з балкою. Окрім того, запропоноване до заповідання урочище «Великосалтанівська балка», знаходиться поруч із ландшафтним заказником місцевого значення «Невідомщина» та ботанічною пам'яткою природи місцевого значення «Омелькова гора» у межах Стугненського природного коридору і входить до Дніпровського природного коридору загальнодержавного значення є однією із ключових територій регіональної екологічної мережі

Зважаючи на вказану природоохоронну цінність для забезпечення належних умов охорони і відтворення представників раритетного фітоценорізноманіття в урочищі необхідно створити ботанічний заказник місцевого значення «Великосалтанівська балка», природні комплекси якого є частиною регіональної екологічної мережі й мають важливе екологічне значення.

Література

1. *Василюк А.В.* Инвентаризация и меры по сохранению степных биотопов юга Киевской области / А.В. Василюк, И.Ю. Парникоза. Електронний ресурс – [доступ за адресою: <http://savesteppe.org/ru/archives/1582>]
2. *Гриценко В.В.* Рідкісні види рослин лучних степів Київського плато / В.В. Гриценко // Актуальні проблеми дослідження та збереження фіторізноманіття. Матеріали конф. молодих учених ботаніків. Умань, 2005 р. — К.: Фітосоціоцентр, 2005. — С. 85—86.
3. *Якубенко Б.Є.* Балкові рослинні угруповання Лісостепу України / Б.Є. Якубенко // Науковий вісник НАУ. — 2003. — Вип. 65. — С. 55—70.
4. *Якубенко Б.Є.* Оптимізація природних кормових угідь Лісостепу України / Б.Є. Якубенко // Науковий вісник НАУ. — 2005. — Вип. 87. — С. 207—212.
5. *Якубенко Б.Є.* Оптимізація агроландшафтів як шлях збереження біорізноманіття в Лісостепу України / Б.Є. Якубенко // Наукові доповіді НАУ, електронний журнал. — № 1(2). — посилання за адресою: <http://www.nbu.gov.vale-journals/2006-1/06/jbesac.ntml>.